

Ir laiks slēgt mūsu karnevālu.

Labi pazīstamais rakstnieks Sloans Vilsons ("Vīrietis pelēkā flaneļa uzvalkā" un drīz gaidāmais "Vasaras pils" autors), ir liels ASV izglītības sistēmas kritiķis. No 1949. – 1953. g. bijis Publisko skolu Pilsoņu komisijas direktora vietnieks, kā arī Ņujorkas "Herald Tribune" izglītības sadaļas redaktors.

Fakts par skolu krīzi ir nācis gaismā, un uz to ir baisi skatīties. Pirmkārt, ir redzams, ka maza daļa no visudsskolēniem mācās pamatpriekšmetus. Tikai 12% izvēlas mācīties padziļinātu matemātiku un tikai 25% mācās fiziku. Svešvalodas mācās mazāk kā 15% skolēnu. Desmit miljoni krievu mācās angļu valodu, bet tikai 8000 amerikāņu mācās krievu valodu. Cilvēki sūdzas, ka saņemtie diplomi tagad ir bezvērtīgi. Beinards Leibsons, Ņujorkas pilsētas vidusskolas direktors nesen atzinās, kamēr parakstījis diplomus, viņš izjutis sirdsapziņas pārmetumus. Lai arī Džonnijs nemāk lasīt 3. klases līmenī un Mērija

Kurš pievērs uzmanību skolotājam?

knapi apguvusi 2. klases aritmētikas pamatus, es ar augstāko instanču piekrišanu saglabāju fikciju, ka Džonnijs un Mērija ir beiguši mācību gadu ar apmierinošiem rezultātiem.

Šīs situācijas skaidrojumam tiek minēti visdažādākie iemesli. Galvenā persona ASV publiskajā izglītībā, Mariona B. Folsona, Veselības, izglītības un labklājības sekretāre, ir pieprasījusi mazāk "t.s. populārās vai vieglās mācību programmas" un "mazāk vieglas dzīves un lauku klubu". Admirālis Heimens Rikovers, atomu zemūdenes tēvs, piekrīt, salīdzinot šīs mācību programmas ar mīlestību un laulību, citē parunu: "Tu vari iemācīties kā mīlēties ārpus skolas vecajā labajā veidā."

Daži kritiķi vaino skolotājus. Lesters van der Verfs, Ziemeļaustrumu augstskolas dekāns, apsūdzēja skolotājus, ka viņi nav pietiekoši inteligenti savu pienākumu veikšanai. Skolēni ir slinki, saka cita grupa. Margaretas Mēdas un no Puplue grupas zinātnieku veiktās aptaujas norāda, ka jaunieši apzināti izvairās no eksaktajiem priekšmetiem, jo uzskata, ka zinātnieku karjera nav pūļu vērtā. Pamatskolas skolotājs nesen rakstīja, ka mūsdienās "tiek minētas visādas metodiskās nepilnības tā vietā, lai mainītu izglītības saturu, skolēni ir izlutināti ar uzdevumu trūkumu, iekārdināti ar greznumlietām, tad iesviesti pārlietu lielas seksuālās intereses purvā... Viņi ir pārbaroti un

maznodarbināti. Viņiem ir pārāk daudz brīvā laika un pārāk maz disciplīnas...”

Trešā kritiķu grupa norāda uz vecāku vainu. Alabamas universitātes dekāns Harijs D. Bonhams nesen skaidroja: “Es ticu, ka vecāki ir pārāk izlaidušies, lai pieprasītu saviem bērniem radīt ieradumu kārtīgi mācīties un pildīt mājasdarbus.” Ņujorkas universitātes dekāns Tomas Klārks Polloks no Vašingtonas laukuma filiāles vaino sabiedrību. Viņa uzskatos, laba vidusskola cenšas tikt vaļā no izvēles priekšmetiem, “bet pārāk bieži viņu kopienas nesaprot to vai arī neatbalsta kārtīgi šo vidusskolu rīcību.”

Beigu beigās izglītības kritiķi ir apsūdzējuši visu nāciju. Ķīmijas profesors no Dārtmundas nesen rakstīja: “Es esmu nobažījies par vieglprātīgo dzīvi šajā valstī. No fiziskā darba atsvabinājusies diķdieņu (*biznesmeņi–spekulētāji – red. piez.*) šķira tagad sāk pieprasīt ideālus: drošsirdību karā, sociālo labklājību un labas varas pārvaldes standartu ievērošanu. Vienīgā saprātīgā ASV sabiedrības doma, kuru es varu saskatīt, ir “būt labajiem zēniem”.”

Šis ir tikai mazs, pēdējā laikā skolām veltītās kritikas piemērs. Daudziem vecākiem šāds uzbrukums varētu likties nepamatots, it sevišķi apzinīgās kopienu daļās, kur labās vidusskolas regulāri savus abiturientus sūta uz labākajām koledžām, savukārt tas ir pilnīgi attaisnojams pārējā ASV. Kopējā ietekme ir postoša.

Mēs paliekam aiz Krievijas.

Acīmredzams, ka nav iespējams nākt klajā ar radikāliem paziņojumiem, kuri attiektos uz mācību industriju vai 34 mlj. skolēnu un vairāk kā miljonu skolotāju. Daļa, demokrātiskās pūles sevis uzlabošanai, pavadošā kritikas tvaika ir pagaisusi. Jebkurā gadījumā, statistiku apstrīdēt nevar, grūti būtu noliegt, ka daļa diplomu norāda uz izglītības fīciju, un lielo skaitu skolēnu, kuri kārtīgi nemācās. Pētījumi rāda, ka izcilo audzēkņu zināšanas nav tik augstas eksaktajos priekšmetos kā viņu vienaudžu zināšanas Eiropā vai Krievijā. Kāpēc?

Lai rastu atbildi uz šo jautājumu, ir vērts ieskatīties vēsturē un atcerēties kā ASV skolu sistēma attīstījās. Tik nesen kā pirms 50 gadiem mūsu skolas bija gandrīz vai Eiropas skolu kopijas. Tās piedāvāja noteiktu akadēmisko priekšmetu šauru izvēli. Vai jaunieši apmeklēja tās bija atkarīgs no viņa sociālā un ekonomiskā stāvokļa, kā arī no viņa apzinīguma. Senās tradīcijas tiek vēl joprojām ievērotas – izglītība pēc ģimnāzijas ir tikai bagāto privilēģija.

To izmainīja Amerikas modernizēšana. Šī bija vienlīdzības zeme, kur nebija atšķirības starp šķirām. Ja bagātnieka dēls varēja iet vidusskolā, tad to arī varēja nabaga dēls un vēl viņa meita. Skolas uzņēma visus – tos, kuriem to neatļāva sociālais un ekonomiskais stāvoklis, kā arī tos, kuriem agrāk nav bijušas spējas un vēlmes akadēmiskajam darbam. Tika norādīts uz to, ka pat dumjākajiem jauniešiem var kaut ko iemācīt. Jauns sapnis dzima Amerikā, un kā sapnis tas nebija ne cinisks, ne naivs.

Tā vietā, lai atrastu skolēnus, kuri būtu piemēroti stingrai mācību programmai, skolas izlēma izveidot programmas, kuras pielāgotos katram bērnam. Ja nabaga Džonnijam slikti padotos matemātika vai ķīmija, skola viņu neizsviestu uz ielas. Skola mācītu viņam darbmācību, tā palīdzētu viņam sagatavoties dzīvei – tā darītu viņu par labāku pilsoni. Un pēc četrus gadus mācībām vidusskolā, tā viņam izsniegtu skaisti rotātu diplomu kā visiem citiem.

Tās bija cilvēcīgas un pašsaprotamas izmaiņas. Taisnība ir arī tajā, ka pat muļķis var kaut ko iemācīties. Neskatoties uz to, ka Džonnijs četrus vidusskolas gadus neieguva akadēmiskās zināšanas, viņš kļuva par labāku cilvēku un derīgu pilsoni. Nojaucot izglītībā sociālās un ekonomiskās barjeras, nācija kļuva tikai par ieguvēju. No skolām nāca pasaulei neredzēti enerģijas un talantu plūdi.

Lai uzturētu jaunās skolas, parādījās jauna izglītotāju suga. Viņi bija vīri kā Džons Dūijs un viņa mācekļi, kuri izgudroja vienu no muļķīgākajām valodām kāda ir dzirdēta (*bērna "pilnīgu personību" attīstīs caur "psiholoģisko inženieriju"*). Viņu apolīgēts atzīst, ka viņi ir nākuši klajā ar labām idejām, kuras tika ignorētas un viņu uzskati kopā ar mērķiem kroploti. Bet šie izglītotāji arī norāda uz labiem skolotājiem sen zināmām lietām – bērni, pievesti sapratnei ar prieku

Pamazina izglītības standartus priekš vidēja skolēna.

mācās ātrāk nekā tad, kad mācās mehāniski; un to, ka skolotājiem, izvēloties mācību metodiku, vajadzētu ņemt vērā bērnu dabu un mācību vidi.

Kas nogāja griezi?

Pirmkārt, neviens nevarēja paredzēt, cik dārgi šādas skolas izmaksās. Mēs jau tā par izglītību tērējam vairāk kā citas valstis, bet mēs nespējam nodrošināt pietiekoši daudz naudas tik lielai individuālajai uzmanībai. Kā rezultātā mācībspēks bija spiests izstrādāt programmas "vidējam skolēnam". Tiem, kuriem mācības sagādāja lielas grūtības, tika sastādītas speciālas programmas, bet apdāvinātie audzēkņi palielam tika aizmirsti.

Naudas trūkums bija tikai problēmas sākums. Viens pēc otra tradicionālie centības stimuli tika noņemti. Tad, kad izglītība vairs netika uzturēta augstā līmenī, liecības un arī diplomu kļuva gandrīz bezvērtīgi. Tika pieņemti tādi likumi, ka skolās muļķi pat palika līdz jauniešu vecumam, līdz ar to mācībspēki nebija spējīgi nevienu izslēgt no skolas. Drīz vien atklājās, ka visām ieinteresētajām pusēm likās, ka mazākais ļaunums ir ļaut skolēnam turpināt mācības ar saviem klasesbiedriem, nekā traucēt stundas jaunākiem bērniem. Automātiska pārceļšana uz nākamo klasi, automātiski izlaidumi, liecību ierakstos reti lasāmie

objektīvu negāciju vērtējumi, tas viss kļuva par noteikumu, kurš neiedvesmoja skolēnus labi mācīties.

Par “Jaunās izglītības” avotu tapa Kolumbijas universitātes Skolotāju koledža, kura pārspīlēja gan “progresīvas izglītības” sliktos aspektus, gan slavēja tās labos. Tas drīzumā noveda pie profesionālo izglītotāju cildināšanas, un lika vēl jo vairāk vilties vecākiem un skolotājiem.

Ja vien skolēns ierodas skolā ar patiesu vēlmi iegūt zināšanas, tad viņiem skolā būs maz pamudinājumu labi mācīties. Un, kā atklājās, tikai daži vērtīgākie jaunieši ieradās skolās apgādāti ar kaut ko līdzīgu īstai gribai mācīties.

Krievijā un Rietumeiropā bērniem ir vairāk iemeslu mācīties.

Vieglās mācību programmas sacenšas par skolēnu laiku.

Padomju Savienībā, it īpaši, zinātnieki un tehniķi bija jaunā aristokrātija, un akadēmiskie panākumi bija vienīgais veids kā tai pievienoties. Šodien Krievijā, ja zēns ir nesekmīgs skolā, viņam jāaprod ar drūmajām izredzēm būt par strādnieku vai ko zemāku. *(Krievijā būt strādniekam – prast darīt darbu, toreiz bija gods. – red. piez.)* Nevienš Krievijā neiedomājas skolu pamest pirms laika, lai pelnītu miljoniem rubļu kā lieltirgotājs.

Eiropā diploma iegūšana turpina būt sociālās atšķirības

zīme, izglītots cilvēks tur ir cienīts, pat ja viņš ir nabadzīgs. Gan Krievijā, gan citās Eiropā valstīs gudrs audzēknis ir savu klasesbiedru apbrīnots, jo ļoti iespējams, ka viņš kļūs par svarīgu personību.

Amerikāņu jaunieši, kurš brīnumainā kārtā ierodas skolā ar patiesu vēlmi mācīties, atrod sevi “savādnieka” lomā – patiesi grūta loma pusaudža gados. Daudzas publiskās skolas nav domātas viņiem. Taisnība, viņš vienmēr var atrast ķīmijas vai trigonometrijas programmu, un viņam var palaimēties ar zinošu skolotāju, kurš viņu sagaidīs ar atplestām rokām. Bet viņam ir jācīnās ar jauniešu baru, kurš dreifē ar pilnīgu nevērību pret intelektuālo vērtību caur skolu, meklējot vieglus ceļus lielai naudai, kas savukārt kopā ar daudziem amerikāņiem ir ietekmējusi skolu mācībdaļas un skolotājus.

Pirms ierašanās vidusskolā šodienas amerikāņu jaunieši sastopas ar mulsinošu, pie diploma pievedošu izvēli starp daudzajiem priekšmetiem, daudzajām programmu kombinācijām, kur daudzas no tām ir ievērojami vieglākas par fiziku, matemātiku vai svešvalodām. Viņi var mācīties par laulību, dziedāt korī vai apgūt “reklāmas mākslu”. Dažās skolās laiks jāvelta drošas braukšanas mācībai un alkohola ļaunuma

apguvei. Laiku pa laikam mašīnrakstīšanas kursi un dejas sacenšas savā starpā.

Lai atdzīvinātu Amerikas izglītošanas sapni, mums ir jābeidz zemā klanīšanās viduvējībām.

Gandrīz neko nedara labi.

Augstais ceļu negadījumu līmenis un šķiršanos skaits, ir labs piemērs, ka nepieciešamas pamācības gan braukšanā, gan laulībām; nav arī īstu iemeslu kāpēc jauniešiem nevajadzētu mācīties dejot, ja jau skolām ir papildus nauda un skolēniem laiks dejām. Pārāk bieži skolas nodrošina drošas braukšanas mācības, kad tām nav naudas adekvātām ķīmijas stundām. Skolas arvien vairāk kļūst neaizsargātākas pret apsūdzību, ka to vienīgie rezultāti cenšoties darīt labu visiem, ir gandrīz neko nedarīt labi.

Tā rezultātā, daudzi izcili audzēkņi, redz savas skolas pārņemot karnevāla elementus un pārvēršamies karnevālā. Kādās skolās glītas meitenes izpilda karsējmeiteņu vingrinājumus. Viņu saucieni ir dzirdami pat futbollaukumā. Drošas braukšanas stundās tiek braukāts apkārt skolas kvartālam jaunās, liela uzņēmēja aizdotās, mašīnās. Smieklīgais Mr. Smits otrajā stāvā gurdeni sēž savā ķīmijas kabinetā, cenšoties pāris zēniem skaidrot, ka ķīmija var būt jautra, bet kurš gan vispār viņam pievērš uzmanību?

Ir grūti noliegt, ka Amerikas skolas, kurām bija paredzēts atspoguļot vienu no cēlākajiem sapņiem Amerikas vēsturē un izkopt nācijas jaunos prātus, ir deģenerējusies viduvējību lutināšanas un izklaides sistēmā. Viena lieta ir radīt atšķirīgu indivīdu spējām pielāgotas grūtības pakāpju vispusīgi orientētas mācību programmas, bet pilnīgi cita lieta ir vadīt skolu, kurā liela daļa skolēnu izvairās no sarežģītiem priekšmetiem, un par to nesaņem nekādu nopelumu.

Meklējot risinājumu visām ķibelēm, nav jēgas atgriezties 19. gs. Mūsdienās neviens nopietni nepieņemtu to, ka vidusskolas būtu paredzētas dažiem izcilniekiem vai mazai ekonomiskajai un sociālajai grupīnai. Nē, mums jāatjauno reiz bijušais lielā sapņa, kurš sasniedzams ar augstākām vērtībām, entuziasms. Mums ir jābeidz to (? – red. piez.) kroplot kā tas darīts iepriekš.

Komercijas trokšņu vidū mums ir jāatgūst cieņa pret mācīšanos un izglītotiem cilvēkiem. Jau pirmkārt, nekad nebija domāts, ka atteikšanās no pamatvērtībām būs modernās izglītības vai kādas teorijas daļa. Viena lieta ir slavēt briežādās tradicionāli gērbto pierobežas iedzīvotāju, kurš sauca samulsušajai un lentēm rotātajai aristokrātu pasaulei: "Es esmu tikpat labs kā jūs!" Bet kas cits, atļaut nepieredzējušam pusaudzim lempīgi staigāt savās džinsu biksēs un motociklistu jakā un necienīgi smīnēt uz labu un nopietnu skolotāju.

Demokrātija nevar aizstāt disciplīnas tiesības. Tā vietā, tai bija jāaizstāj apspiestā pašdisciplīna. Pat vairākums doktrināro psihologu nesaka, ka no bērniem ir sagaidāms iztikt tikai ar pašdisciplīnu. Gan vecāki, gan skolotāji pārāk bieži viņiem ir teikuši, ko mācīties un kā uzvesties.

Ja mēs sāksim uzstāt uz īstu cieņu pret mācībām, neatlaidīgu darbu un labu uzvedību, tad daudziem mums būs jāpaliek stingrākiem pašiem pret sevi un saviem bērniem. Mazticams, ka skolā gūs panākumus bērns, kurš mājās dzird izsmejam vārdu “gudrinieks”, kurš redz savu vecāku rūpes tikai par ekonomisko labklājību un izklaidi. Ja mazām klasēm un labiem skolotājiem nauda nav sagaidāma, tad no skolu vadības nevar sagaidīt piemērotu izglītības nodrošināšanu katra bērna atšķirīgajām ambīcijām un vajadzībām.

Mācīties gribošs skolēns tiek dēvēts par savādnieku.

Šeit vajadzīgas ārkārtas situācijas pūles. Tas laiks ir pienācis. Pēdējās dekādēs mēs varējām lepoties ar saviem lielajiem sasniegumiem, izgudrojot pļaujmašīnu, elektrības spuldzīti, lidmašīnas un daudzus citus mehānismus, kas tagad ir civilizācijas daļa. Laiki ir mainījušies. Kosmosa kuģi un starpkontinentālās raķetes neizgudro pašmācīts cilvēks savā mājas darbnīcā. Tās izstrādā augsti izglītotu zinātnieku komandas, kuru zinātnieku lielākā daļa, savu izglītību sākuši

iegūt (*un no tā ieguva daudz*) publiskajās skolās.

Pats par sevi saprotams, ka gala rezultāts bruņošanās sacensībā reiz būs atkarīgs no mūsu un Krievijas skolām. Ja agrāk tas nav bijis redzams, tad tagad tas ir acīmredzams, ka izpratne starp tautām, kuras uzsāks (? – *red. piez.*) kādu dienu, iespējams, bruņošanās sacensības, lielā mērā būs atkarīgas no izglītības.

ASV bija pirmās, kuras nodrošināja skolas visiem bērniem (? – *red. piez.*), un tas ir viens no iemesliem, kāpēc mēs esam guvuši labklājību. Ja mūsu skolas cieš neveiksmes tas nav tāpēc, ka mums ļoti rūp savi ideāli, bet gan tāpēc, ka mums tie nerūp. Mums nevajag Krievijas draudus, lai pārliecinātos, ka jāslēdz mūsu karnevāli un jāskārtīgi strādāt.

Sloans Vislons
Žurnāls “LIFE”
1958.g 24. marts
44. sējums, NR. 12.